

Заходами усіх українських культурно-освітніх і економічних товариств 5 квітня 1939 відбулося величне свято на честь 125-ої річниці народин Т. Шевченка у залі кінотеатру “Атлантик” у Львові. До програми входила промова О. Луцького, декламація “До Основ’яненка”, “Псалми Давидові” (XII, XLIII) колишньої артистки українського державного театру Дорошенкової. Музичну частину продовжували об’єднані хори львівських “Бояна” і “Сурми”, які виконали “Заповіт” М. Стеценка, “Туман хвилями лягає” М. Лисенка, першу частину “Кавказу” С. Людкевича у супроводі оркестру Львівської філармонії й музичного товариства ім. М. Лисенка. Співак-баритон Т. Юськів у фортепіанному супроводі Н. Нижанківського виступив з піснями М. Лисенка на шевченкові тексти “Минають дні” і “Гетьмани” [15, с. 6].

Висновки. Отже, важливе місце у діяльності “Просвіти” посідало вшанування “Просвітою” Тараса Шевченка, що сприяло активізації національної свідомості. Специфіка його відзначення свідчила про значну організаційну підготовку із залученням якнайширших кіл українства, просвітніх осередків, кооператив, шкіл у святкуванні. Злагоджена і чітко продумана програма святкувань давала змогу провести його на належному рівні, свідчила про зростання авторитету товариства, підтримки громадськістю Т. Шевченка.

1. Галушинський М. Національні й громадські свята / М. Галушинський // Життя і знання. – 1929. – Ч. 2. (26). – С. 34.
2. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.), ф. 294, оп. 1, спр. 67, арк. 2.
3. Похід проти т-ва “Просвіта”. Поведінка тернопільського воєвідства супроти читалень “Просвіти” // Діло. – 25 квітня 1924. – С. 1.
4. Просвітно-організаційний фонд Тов-ва “Просвіта” // Свобода. – 10 грудня 1922. – Ч. 34. – С. 7.
5. З судової салі. Апеляційна розправа у справі співу національного гимну // Діло. – 2 лютого 1930. – С. 5.
6. Тернистими дорогами // Народна справа. – 11 травня 1930. – Ч. 19 (84). – С. 2.
7. Розв’язали читальню в Журавенщині // Наш прапор. – 4 листопада 1938. – Ч. 124 (721). – С. 6.
8. Держархів Тернопільської обл., ф. 294, оп. 1, спр. 69, арк. 1.
9. Зіставлення з розпродажі видань “Просвіти” від 1 листопада 1921 до 31 березня 1923 // Звіт з діяльності Товариства “Просвіта” у Львові за час від 1. січня 1921. до 31. марта 1923. р. – Львів: Накладом Тов-ва “Просвіта”. З друкарні “Діла”, 1923. – С. 9–10.
10. Брик І. День “Просвіти” / І. Брик // Життя і знання. – 1932. – Ч. 3 (51). – С. 65.
11. Центральний державний історичний архів України в м. Львові (далі – ЦДІАЛ України в м. Львові), ф. 408, оп. 1, спр. 594, арк. 2 зв.
12. Галушинський М. Ще про громадські бібліотеки / М. Галушинський // Діло. – 24 січня 1930. – С. 1.
13. Збараж (з діяльності філії “Просвіти”) // Діло. – 22 червня 1924. – С. 3.
14. ЦДІАЛ України в м. Львові, ф. 348, оп. 1, спр. 81, арк. 1, 3, 4.
15. Витвицький В. Святочний концерт у 125-літтях Т. Шевченка / В. Витвицький // Новий час. – 10 березня 1939. – С. 6.

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОМУ РЕПЕРТУАРІ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

КОМАРЕВИЧ І.Л. (м. Кременець)

Copyright © 2014

УДК 78.451

Відомий італійський музикознавець Рінальдо Кортопассі писав, що у перші десятиріччя ХХ століття на оперних сценах світу царювали чотири співаки — Батістіні, Крузо, Тіто Руффо, Шаляпін. І лише одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати в рівень з ними, це була Соломія Крушельницька [див. 2–5].

Соломія Крушельницька потужно виявила себе не тільки в оперній сфері, а й прекрасно зарекомендувала себе як камерна співачка. Її блискучі виступи в концертах камерно-вокальної музики ще до 1920 року свідчать про те, що вона давно готувалася до зміни свого амплуа. Багатий концертний репертуар, вміння розкрити свій талант у вокальній мініатюрі, що передбачає інтимність, тонкий зв’язок з аудиторією, принесли українській артистці нову славу і визнання.

З першого року навчання у Львівській консерваторії Соломія Крушельницька стала солісткою Львівського хору “Боян”, очоленого диригентом Остапом Нижанківським. Саме тоді вона поглибила свою “вокальну Шевченкіану” пісень і романсів Миколи Лисенка на слова поета: “Нащо мені чорні брови”, “Туман, туман долиною”, “Зацвіла в долині червона калина”, “Ой одна я, одна”, “Якби мені, мамо, намисто”. Соломія була однією з найкращих інтерпретаторів вокальних творів на слова видатного поета. Вона прекрасно відчувала різні стилі музики і композиторів, та все ж у своїй інтерпретації виходила переважно від поетичного тексту, шукала розкриття ідейного змісту в поезії. Не випадково преса відзначала, що в її співі є найглибше поєднання найвищої краси трьох геніїв – поета Тараса Шевченка, композитора Миколи Лисенка і високого артистизму Соломії Крушельницької, для “якої голос, звуки є тільки засіб, а ціллю – думка, чуття, поезія”.

Перше серйозне “хрещення” у співі Соломія дістала у 12 років під час великого концерту на честь Тараса Шевченка у Тернополі, де вона виконала сольо одну з пісень на слова поета. На музично-декламаційних вечорницях “Бесіди” та Шевченківських концертах Соломія з сестрами співала у складі хору пісні з оперет “Підгоряни” М.Вербицького, “Чорноморці” М.Лисенка та “Вечорниці” П.Ніщинського. Виконували романси М.Лисенка та С.Воробкевича.

Співачка з успіхом виступає на Шевченківських концертах, ювілейних вечорах, благодійних заходах на користь українських діячів та інституцій не лише у Львові, а й у інших містах: Тернополі, Бережанах, Стрию, Чернівцях, Станиславові, Коломиї. У програмі її виступів, поряд з оперними аріями та романсами світового класичного репертуару, незмінно були твори українських композиторів: Я. Лопатинського, О. Нежанківського, Д. Січинського, Г. Топольницького, які часто звучали вперше саме у її виконанні.

Для участі у Шевченківських концертах Соломія приїжджала до Львова майже щороку: “25 березня 1895 року С.Крушельницька співала у Львові на концерті, присвяченому 34-им роковинам з дня смерті Тараса Шевченка. Тоді вона виконала сольні партії у “Вечорницях” П.Ніщинського та “Хустині” Г.Топольського, і пісню “І багата я” М.Лисенка та разом з тенором М. Левицьким дует М.Лисенка “Зацвіла в долині”[1, с. 21].

Автор рецензії (газета “Діло” за травень 1895р.) особливо захоплюється виконанням Соломії Крушельницькою творів М. Лисенка: “Галицька громада досі, мабуть, ще не чула кращої інтерпретації наших пісень народних і Лисенкових (котрі треба вважати лиш піднесенням до висоти артизму творчості народної, як і подає від якогось часу пані Крушельницька). Від співання пісні Лисенка “Ой одна, я одна” показало довгі і совісні студії, по яких знаменита наша співачка піднялася на полі народної творчості і музики Лисенка спеціально. У відспіваній нею пісні тій зрозуміли ми цілу красу й силу Шевченкової лірики, увесь чар і глибину Лисенкової музики, бо ж співачка віддала пісню ту з таким гарячим почуттям й артистичним натхненням що очарувала всіх і до сліз зворушувала”[2, с. 181].

Великий резонанс у середовищі української громади мали виступи Соломії Крушельницької у Шевченківських концертах за межами Батьківщини. Вона співала разом з українськими хорами в Нью-Йорку, Ньюарку, у Пітсбурзі, Йонкерсі, Клівленді та Детройті. До програми концертів входили такі твори: “Ой одна я, одна” Миколи Лисенка, “Ой в полі садок” О.Нежанківського, “Ой вербо, вербо” С.Людкевича, “Ой казала мати” та “ Ой нагнувся дуб високий” М.Гайворонського. Крім того, співачка кожного разу виконувала свої улюбленні народні пісні. Українські часописи “Америка”, “Український вісник”, “Свобода”, “Народне слово”, “Українські щоденні вісті”, “Канадійський фермер”, “Канадійський українець” навперобій публікували емоційні захопленні відгуки на виступи Соломії Крушельницької.

З преси також дізнаємось, що частину доходу з усіх Шевченківських концертів співачка призначила на створення пам’ятника Кобзареві і встановлення його в центральному парку Нью-Йорка.

Висновки. У камерно-вокальному репертуарі Соломії Крушельницької прозвучали на слова Тараса Шевченка такі твори як: Генрик Топольницький кантата “Хустина” - солістка у дуєті з Миколою Левицьким, Олександром Мишугою, Модестом Менцинським; як солістка у складі хору – “Один у другого питаєм” хор на слова Тараса Шевченка, музика Дениса Січинського; солоспіви Владислава Заремби “Вітре буйний, вітре буйний”, “Над Дніпровою сагою”; Микола Лисенко “Зацвіла в долині червона калина”, “І багата я, і вродлива я”, “Навгороді коло броду”, “Нащо мені чорні брови”, “Ой люлі, люлі моя дитино”, “Ой одна я, одна”, “Ой у полі могила”(з “Наймички”), “Садок вишневий коло хати”, “Туман, туман долиною”, “Якби мені мамо намисто”. І це лише частина репертуару, що збереглася, завдяки програмам та відгукам з виступів славеткої співачки, адже власних спогадів співачка нам не залишила.

1. Герета І.П. Музей Соломії Крушельницької: Нарис-путівник. – Львів: Каменяр, 1978. – 94 с.
2. Крушельницька Соломія. Шляхами тріумфів: Статті та матеріали / упорядн.: Медведик П., Мисько-Пасічник Р. – Тернопіль: Джура, 2008. – 392 с.
3. Крушельницька Соломія. Міста і слава. – Львів: Априорі, 2009. – 167 с.:іл.
4. Крушельницька Соломія. Спогади. Матеріали. Листування: у 2-х т. – Т.1. Спогади. / вступ, ст., упоряд. і прим. М. Головащенко. К.: Музична Україна, 1978. – 399 с.
5. Крушельницька Соломія. Спогади. Матеріали. Листування: у 2-х т. – Т. 2. Спогади. / упоряд. і прим. М. Головащенко. К.: Музична Україна, 1979. – 448 с.

ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ ДІАСПОРИ

КРАСНОДЕМСЬКА І.Й. (м. Київ)

Copyright © 2014

УДК 94(477)

Творчість Тараса Григоровича Шевченка стала вершиною українського відродження, знаковою подією розвитку українознавства в ХІХ ст., а його літературні, художні й образотворчі твори допомагали відновити в українців пам'ять про свою минувшину, позбавити її псевдогероїчних міфів, великодержавницьких фальсифікацій, спотворень. Т. Шевченко доводив безперервність етногенезу українців від найдавніших часів і вважав, що майбутнє України – власна держава, національно-культурна незалежність.

Після розгрому української науки на материковій Україні у 20-х роках ХХ ст., де “шевченкознавство” було одним із провідних напрямів гуманітарної науки, у 30-х роках центр шевченкознавчих студій перемістився на територію Східної Галичини та в країни Західної Європи, де в той час проживала значна кількість українців, і проводилася активна наукова та культурно-просвітницька діяльність.

Сьогодні написано тисячі досліджень, присвячених як окремим творам, так і найрізноманітнішим аспектам життя, творчості та значення генія нашого народу. Після проголошення незалежності України (1991 р.) значно посилювалася зацікавленість до праць про Шевченка вчених української діаспори, які створили багато важливих наукових досліджень на цю тему, що пройшли випробування часом. Маємо на увазі, насамперед, студії про Кобзаря В. Барки, Л. Білецького, М. Глобенка, І. Борщака, П. Зайцева, Д. Чижевського, Д. Чуба, Ю. Шевельова, М. Шлемкевича та ін. Найбільше зроблено у сфері шевченкознавства в рамках історії української літератури, а от про Шевченка як етнографа, фольклориста, знавця українського звичаєвого права, його внесок в історію українського малярства та граверства – значно менше. Свого часу В. Антонович аналізував постать Т. Шевченка як історика та історіософа, С. Сірополко, В. Біднов та І. Брик – як педагога. На жаль, ще не здійснено спроби узагальнити весь спектр досліджень багатогранної особистості Кобзаря.

Під час Другої світової війни у Празі побачили світ чотири видання творів Т. Шевченка: Шевченко Тарас. Кобзар. Ювілейне видання. Т.1. / ред., статті і пояснення Л. Білецького. – Прага, 1941, Шевченко Тарас. Кобзар 1840–1940 / про життя і творчість Т. Шевченка написав проф. Д. Дорошенко; примітки та огляд літератури: Д. Дорошенко та Ст. Смаль-Стоцький. – Прага, 1941, Шевченко Т. Кобзар / ред. О. Приходько; культурно-наукове видавництво УНО. – Прага, 1943 та Шевченко Т. Поезія / ред. П. Богацький, В. Дорошенко; обкладинка В. Масютина. – Прага: Вид-во Юрія Тищенка, 1944. – 344 с. Ці видання не можна вважати ні повними, ні автентичними. І хоча чеська цензура протекторату не заборонила їх друкувати (хоча і могла це зробити), але у кожному з них викреслила з віршів поета і приміток до них місця з негативною оцінкою німців, за які могло б зачепитися гестапо або інші німецькі спецслужби.

Усі ці видання було реалізовано українською еміграцією на громадські кошти без жодної підтримки держави. Навпаки, вони підлягали суворій нацистській цензурі, що з кожним виданням проявляла себе все брутальніше. Та слово Т. Шевченка все ж таки доходило до читача, а у неймовірно важкі для України воєнні роки було, мабуть, найбільшою моральною опорою та підтримкою українців за межами батьківщини. Вірші поета давали їм віру у звільнення